

Abstracts and keywords in English / Türkçe Özetler ve Anahtar Kelimeler

Nihal Akıllı

Protohistorical excavations at Hastane Höyük in Akhisar

Abstract: The earliest findings of the Hastane Höyük, the prehistoric settlement of Thyateria in Northern Lydia, located in the district of Akhisar in Manisa province, date from the Late Chalcolithic period. Although the Middle and Late Bronze Age layers were not found yet, a large amount of pottery from these periods was unearthed in the settlement inhabited during the Early Bronze Age. The mound is thought to have been used as the acropolis area of the ancient city of Thyateria during the Hellenistic period and as the necropolis area during the Roman period.

The aim of the studies carried out in the region is to shed light on the prehistoric period of Akhisar and its surroundings within the Northwest Anatolian geography and to recognize the significance of the region within the regional archaeology. During the excavations carried out at the Hastane Höyük, which is located in an area close to the natural road route of the Aegean Region, early findings such as blades, hand axes, cutting tools, spindle whorls, idols and necklaces were found. The pottery fragments from the settlement dated to the Late Chalcolithic Period show similar features to those of the Çanakkale Region and the pottery finds dated to the Early Bronze Age show similar characteristics to those of the cultures in the Balıkesir, Manisa, Bakırçay Basin, Izmir and Çanakkale regions. In the coming years the excavations at Hastane Höyük will provide important information to understand the regional prehistory.

Keywords: Hastane Höyük, Lydia, Thyateira, Late Chalcolithic period, Early Bronze Age.

Hastane Höyük'teki Prehistorik Kazılar

Özet: Manisa ili, Akhisar ilçe merkezinde yer alan ve Antik Kuzey Lydia Bölgesi kentlerinden Thyateira'nın prehistorik yerleşimi olan Hastane Höyüğü'nün en erken buluntuları Geç Kalkolitik Çağ'a tarihlenir. Erken Bronz Çağı süresince iskan edilen yerleşmenin Orta ve Geç Bronz Çağları'na ait tabakaları henüz bulunamamış olsa da, bu dönemlere ait çok miktarda çanak-çömlek ele geçmiştir. Höyüğün Hellenistik Dönem'de Thyateira antik kentinin akropol alanı, Roma Dönemi'nde ise nekropol alanı olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Yörede yürütülen çalışmaların amacı Kuzeybatı Anadolu coğrafyasında yer alan Akhisar ve çevresinin prehistoryasına ışık tutmak ve yörenin bölge arkeolojisi içerisindeki önemini anlamaktır. Ege Bölgesi'nde, yol güzergahına yakın bir alanda bulunan Hastane Höyüğü'nde yapılan arkeolojik kazı çalışmalarında dilgi, el baltası, kesici alet, ağırsak, idol ve kolye ucu gibi erken döneme ait buluntular ele geçmiştir. Yerleşmede bulunmuş ve Geç Kalkolitik Çağ'a tarihlenen çanak-çömlek fragmanları Çanakkale yöresi örnekleri ile, Erken Bronz Çağı'na

tarihlenen çanak-çömlek buluntuları ise Balıkesir, Manisa, Bakırçay Havzası, İzmir ve Çanakale yörelerindeki kültürle ait örnekler ile benzer özellikler göstermektedir. Hastane Höyüğü'nde önümüzdeki yıllarda sürdürülecek kazı çalışmaları yöre prehistoryasını anlamamız için önemli bilgiler sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hastane Höyüğü, Thyateira, Geç Kalkolitik Çağ, Erken Bronz Çağı.

Gaetano Arena

Heleis: A chief physician in Roman Lydia

Abstract: A white marble altar found in Thyateira bears the epitaph of a chief-physician “of the whole *xystos*”. The inscription has been dated, by almost all the scholars, to the end of the second–beginning of the third century A.D., but a more detailed analysis, based on a comparison with other testimonies (written sources, inscriptions), might also suggest a date into the fourth century, when Thyateira and its territory still played a central role in the political and military history of the Late Roman Empire.

Keywords: Thyateira, medicine, gymnasium, Late antiquity, milestones, Imperial constitutions.

Heleis: Roma Dönemi'nde Lydia'da Baş Hekim

Özet: Thyateira'da ele geçmiş olan beyaz mermerden bir sunak, “bütün *xystos*'un” başhekiminin yazıtını taşımaktadır. Yazıt, birçok tarihçi tarafından İ.S. 2. yy.'ın sonuna, İ.S. 3. yy.'ın başına tarihlendirilmiştir; ancak tarihi yazılı kaynaklar ve diğer yazıtlarla karşılaştırıldığında, söz konusu yazıt Thyateira ve egemenlik alanının Geç Roma İmparatorluk Dönemi'nin siyasi ve askeri tarihinde hâlâ merkezi bir rol oynadığı İ.S. 4. yy.'a tarihlenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Thyateira, Antik tıp, gymnasium, Geç Antik Çağ, miltaşları, Roma İmparatorluk kurumları.

Cinzia Susanna Bearzot

Pissuthnes, satrap of Lydia

Abstract: The paper evaluates the role of Pissuthnes, satrap of Sardis in Lydia in the fifth century B.C. (ca. 440–415), in the context of political relations between Athens, its allies, and Persia. It highlights Pissuthnes's anti-Athenian politics, which undermined the solidity of the Athenian empire with the help of the pro-Persian factions in the Greek cities of Asia Minor.

Keywords: Pissuthnes, Lydia, Athens, Persia, Asia Minor.

Lydia Satrapı Pissuthnes

Özet: Bu makale, İ.Ö. 5. yy.'da (İ.Ö. yaklaşık 440-415 yılları arasında), Sardeis Satrapı Pissuthnes'un Atina, müttefikleri ve İran arasındaki siyasi ilişkiler bağlamında tarihsel rolünü değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Makale, Anadolu'nun Klasik Dönem Yunan şehirlerindeki Pers yanlı grupların yardımıyla Atina İmparatorluğu'nun sağlamlığını baltalayan Pissuthnes'in Atina karşıtı siyasetini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Pissuthnes, Lydia, Atina, İran, Anadolu.

Margherita G. Cassia

Medicine in Roman Lydia: a close connection with the imperial power

Abstract: A fragment of a marble base, found near ancient Blaundos at the end of the 19th century and today lost, bears an honorific inscription, very incomplete, for Servilius Damocrates. Comparison with other sources – epigraphic, numismatic, and literary – allows us to establish the profession of this man, the chronology of his activity (around the middle of the first century A.D.), and, above all, Servilius's role of “mediation” between his home town Blaundos, members of the Roman elite, and the imperial court.

Keywords: Blaundos, Julio-Claudian dynasty, chief physician, earthquakes, coinage, pharmacology.

Roma Dönemi Lydia'sında Tıp Bilimi: İmparatorluk Gücüyle Yakın Bir Bağlantı

Özet: 19. yy.'ın sonunda Antik Blaundos Örenyeri yakınlarında bulunan ve bugün kayıp olan mermer bir kaide fragmanı, Servilius Damokrates için yazılmış, ancak eksikleri olan bir onur yazıtı taşımaktadır. Bu yazıt metni epigrafi, nümizmatik ve Antik edebi eserler gibi diğer kaynaklarla karşılaştırıldığında, bu kişinin mesleğini, İ.S. 1. yy.'ın ortalarındaki faaliyetlerinin kronolojisini ve her şeyden önce Servilius'un memleketi Blaundos, Roma yüksek sınıfı ve imparatorluk sarayı arasında "arabuluculuk" rolünü oluşturma olanağını sağladı.

Anahtar Kelimeler: Blaundos, Julius-Claudius Hanedanlığı, başhekim, depremeler, sikkeler, farmakoloji.

Michele R. Cataudella

Aššuwa, Ἀσία, and the land of Lydians

Abstract: From the evidence, against the widespread view, it does not seem that the name *Asia* was used to indicate the Lydia country before the Persian empire, when *Asia* coincided with the Persian empire and indicated the entire continent in opposition to Europe. Before this time Maconia (Homer), Sardis (Sparda is attested by Persian inscriptions) and Lydia (from the seventh century) were the names used to indicate the Lydia country, whereas the name *Asia* identified roughly the western side of Anatolia, including Lydia; the same value had probably the Minoan and Mycenaean use and above all the hittite term *Aššuwa* related to a coalition (or confederation) of peoples which seems to have had some common geographical and chronological features with Trojan alliance in the Trojan war.

Keywords: Asia, Sardis, Lydia, *Aššuwa*, Trojan War.

Aššuwa, Ἀσία ve Lydia Ülkesi

Özet: Yaygın olan görüşe rağmen, *Asia*'nın Pers İmparatorluğu ile bir tutulduğu ve tüm kıtanın Avrupa'nın dışında bir yerde olduğu düşünüldüğü zaman, Pers İmparatorluğu kurulmadan önce Lydia ülkesini belirtmek için "Asia" teriminin kullanılmadığı görülmektedir. Bu dönemden önce Lydia ülkesini belirtmek için kullanılan adlar Homeros'a göre Maionia, Sardeis (Persçe yazıtlarda mevcut olduğu şekli ile Sparda) ve İ.Ö. 7. yy.'dan itibaren Lydia iken, "Asia" ismi Lydia da dahil olmak üzere Anadolu'nun kabaca batı bölgelerini tanımlamaktadır; aynı isim, olasılıkla Minos ve Myken yazılı belgelerindeki kullanımına ve hepsinden önemlisi, Troia savaşında Troia ittifakı ile bazı ortak coğrafi ve kronolojik özelliklere sahip görünen bir halk koalisyonu (veya konfederasyonu) ile ilgili Hitit terimi olan *Aššuwa*'ya eş değerdi.

Anahtar Kelimeler: Asia, Sardeis, Lydia, *Aššuwa*, Troia savaşı.

Costel Chiriac, Lucian Munteanu

Lydian seals from the western Pontic area

Abstract: The topic of our study are the Lydian lead seals found in the west Pontic area. We succeeded to record 13 such artefacts, bearing inscriptions with names of the following cities from this province: Dios Hieron, Hypaepa, Koloe, Tralles, and probably Thyaira. Almost all the seals were discovered on Roman sites from the Dobruja or in their vicinity, most of them located on the lower Danube and only a few on the Black Sea coast. We believe that the Lydian commercial seals found in the west Pontic area attest to the trading of goods imported from this region, in order to maintain the logistics of the Roman army stationed along the Danube during the Gothic war under the emperor Valens (A.D. 366–369).

Keywords: Commercial seals, Lydia, West Pontic area, Valens, Gothic war, Roman army, supply.

Batı Karadeniz'de Ele Geçmiş Lydia Mühürleri

Özet: Çalışmamızın konusunu Batı Karadeniz (Pontos)'de ele geçmiş Lydia'ya ait kurşun mühürler oluşturur: Dios Hieron, Hypaipa, Koloe, Tralleis ve olasılıkla Thyateira gibi Lydia şehirlerinin isimlerinin yazılı olduğu 13 adet eser ele geçirilmiştir. Hemen hemen tüm bu mühürler, Dobruca'daki Roma Dönemi örenyerlerinde veya yakınlarında keşfedildi; bu örenyerlerinin çoğu Aşağı Tuna Bölgesi'nde ve birkaçı ise Karadeniz kıyısında bulunuyordu. Batı Karadeniz Bölgesi'nde bulunan söz konusu Lydia mühürlerinin, İmparator Valens Dönemi'nde (İ.S. 366-369) Gotlar Savaşı sırasında Tuna Nehri boyunca konuşlanmış Roma ordusunun lojistiğini korumak için bu bölgeden ithal edilen malların ticaretini kanıtladığına inanıyoruz.

Anahtar Kelimeler: Ticari mühürler, Lydia, Batı Karadeniz Bölgesi, Valens, Gotlar Savaşı, Roma ordusu, ordu tedariki.

Fabienne Colas-Rannou

Lydian and Lycian arts in the context of Achaemenid Anatolia: a comparative approach

Abstract: The paper proposes a comparative examination of Lydian and Lycian sculpture and wall painting, based on style and iconography. Lydian and Lycian cultures shared a number of common features, however each one had its own identity. Both Lydian and Lycian figurative representations came about through an eclectic creative process, mixing local, Anatolian, Greek and Persian or Near Eastern elements. In both cases, it was a constantly-evolving process. Thanks to a selection of genuine examples dated from the sixth to the fourth century B.C., the author demonstrates that these elements could be mixed in different ways in Lydia and in Lycia. A diversity did exist and the Achaemenid rule didn't prevent this creative process.

Keywords: Lydia, Lycia, sculpture, wall painting, seals, iconography, style, eclecticism, identity, Achaemenid period.

Akhamenid Hanedanlığı Dönemi'nde Anadolu'da Lydia ve Lykia Sanatlarına Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım

Özet: Bu makale, Lydia ve Lykia heykel ve duvar resim sanatlarının stil ve ikonografiye dayalı olarak karşılaştırmasına ilişkin bir analiz sunmaktadır. Lydia ve Lykia kültürleri bir takım ortak özelliklere sahip olsalar da, her birinin kendine ait bir kimliği mevcuttu. Hem Lydia, hem de Lykia figüratif eserleri, yerli, Anadolu, Yunan, İran veya Yakın Doğu uygarlıklarına ait sanatsal unsurları kombine eden, eklektik bir yaratıcı süreçle ortaya çıkmıştır. Her iki sanat da, sürekli olarak gelişen bir sürece sahipti. Makalenin yazarı, İ.Ö. 6. yy'dan 4. yy'a tarihlenen bir dizi öne çıkan örnek sayesinde, bu sanatsal unsurların Lydia ve Lykia'da farklı şekillerde karıştırılabileceğini göstermektedir. Burada bir çeşitlilik mevcuttur ve Akhamenid Hanedanlığı'nın yönetimi bu yaratıcı süreci engellememiştir.

Anahtar Kelimeler: Lydia, Lykia, heykel, duvar resmi, ikonografi, üslup, eklektizm, etnik kimlik, Akhamenid Hanedanlığı Dönemi.

Fabrice Delrieux

The Greek cities of Lydia during the First Mithridatic War (89–85 B.C.)

Abstract: The First Mithridatic War (89-85 B.C.) was an essential step in the history of relations between the Greek cities of Lydia and Rome at the end of the Republic. Not only it sets the fate of each of them for a long time, but the variety of local behavior during the conflict reflects the complexity of these relationships before the outbreak of hostilities. Some cities like Magnesia of the Sipylus remained faithful to the Romans, even at the most dramatic moments of the war for Rome, sometimes by taking up arms to resist Mithridates. Other cities, such as Tralles, took part for the king, until participating in the massacres of the Italic populations present in Asia Minor in 88 B.C. For all that, it would be wrong to believe that the choices were always so decided in Lydia. The case of Nysa gives us the example of a divided community about the party to be taken. On the one hand, the city seems to have opened its doors to Mithridates who, in return, showed generosity towards her. On the other hand, the Nysaeon Chaeremon son of

Pythodorus, well-known by epigraphy, played a very important rôle, at the risk of his life, in the resistance to the Pontic troops. These diametrically opposed attitudes, in a region that is subject to the excesses of Rome, especially to the excesses of the publicans, since the organization of the Roman proconsular province of Asia in 129-127 B.C., clearly have multiple causes. As in other parts of Asia Minor, such as Caria, the problem must be examined on a case-by-case basis. Such an approach often leads us to go back to the origins of Rome's relations with Lydia in the second century B.C.

Keywords: First Mithridatic War, Lydia, Rome, Asia Minor.

Birinci Mithridates Savaşı Sırasında (İ.Ö. 89-85 Yılları) Lydia Bölgesi'ndeki Yunan Kentleri

Özet: İ.Ö. 89-85 yılları arasında gerçekleşmiş olan Birinci Mithridates Savaşı, Roma Cumhuriyeti Dönemi'nin sonunda Lydiadaki Yunan şehirleri ile Roma arasındaki ilişkiler için önem arz etmekteydi. Söz konusu bu savaş bu her bir kentin kaderini uzun süre belirlemekle kalmaz, aynı zamanda savaş sırasındaki yerel davranışların çeşitliliği, düşmanlıkların patlak vermesinden önce bu ilişkilerin karmaşıklığını yansıtır. Magnesia ad Sipylus gibi bazı şehirler, Roma savaşının en dramatik anlarında bile, bazen Mithridates'e direnmek için silahlanarak Romalılara sadık kalmışlardır. Tralleis gibi başka bazı şehirler ise, İ.Ö. 88 yılında Anadolu'da bulunan İtalyan halklarının katliamlarına katılana kadar Mithridates'in yanında yer almışlardır. Tüm bunlara rağmen, bu konudaki tutumların her zaman Lydia içinde kararlaştırıldığına inanmak yanlış olur. Örneğin Nysa'da vuku bulan bir olay, bize kentlerin hangi tarafta yer alacağına dair alınacak kararlar konusunda bölünmüş bir ahali örneği veriyor. Bir yandan, Nysa kenti kapılarını, ona karşı cömertlik gösteren Mithridates'e açmış görünseler de, öte yandan, epigrafik metinlerde tanınan Pythodoros'un oğlu Nysalı Chaeremon, Pontos birliklerine karşı direnişte canı pahasına çok önemli bir rol oynamıştır. İ.Ö. 129-127 arasında Roma prokonsüler eyaleti Asia'nın örgütlenmesinin çok sayıda nedeni olduğu için, Roma'nın aşırılıklarına, özellikle de kamuoyunun aşırılıklarına maruz kalan bir bölgede bu taban tabana zıt tavırların birden çok sebebi vardır. Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi, Karia'daki sorun duruma göre incelenmelidir. Böyle bir yaklaşım bizi genellikle Roma'nın Lydia ile İ.Ö. 2. yy'daki ilişkilerinin kökenine geri dönmeye götürür.

Anahtar Kelimeler: Birinci Mithridates Savaşı, Lydia, Roma, Anadolu.

Dimitris P. Drakoulis

A contribution to the study of Lydia in the Early Byzantine period

Abstract: The aim of the paper is to contribute to the study of Lydia in the Early Byzantine period (fourth–sixth century A.D.) from an historical and geographical viewpoint. An historical cross-section will be attempted in order to clarify the administrative situation of the province in the sixth century (source: the *Synekdemos* of Hierocles). A digital cartographic representation of the historical topography will be created in order to describe and clarify the provincial and regional context. The sources used for the representation of this cultural landscape comprise, among others, the “oldest” cartographic monument of Late antiquity, *i.e.* the *Tabula Peutingeriana* and the “newest”, *i.e.* the *Barrington Atlas of the Greek and Roman World*. An accompanying database will be also constructed in order to classify the provincial settlements according to historical – cultural and geographical – spatial criteria. The first set of criteria is related to parameters and variables such as the date of foundation, continuous presence in five historical periods (Archaic – Classical – Hellenistic – Roman – Early Byzantine), ancient and modern place names. The second set of criteria is related to the location of the settlement and uses parameters and variables such as geomorphology, water elements, communication networks, and the presence of a nodal point. The final objective of the paper will be a structured synthesis of knowledge regarding the distinctive features of the settlement network of Lydia and the correlation of this information with the dynamic parts of the system, that is, communication networks and cultural exchanges.

Keywords: Early Byzantine Lydia, settlements network, roads network, historical human geography, *Synekdemos* of Hierocles.

Erken Bizans Dönemi'ndeki Lydia Üzerine Yapılan Araştırmalara Bir Eklenti

Özet: Bu makalenin amacı, Lydia Bölgesi'nin Erken Bizans Dönemi'ndeki (İ.S. 4.-6. yy.'lar arası) tarihi coğrafya açısından durumuna katkıda bulunmaktır. Makalede Hierokles'in Synekdemos'u kaynak olarak alınarak İ.S. 6. yy.'da bölgenin idari durumunu açıklığa kavuşturmak için tarihi bir kesit verilmeye çalışılacaktır denenecektir. Bölgenin kentlerini ve bölgesel durumunu tanımlamak ve netleştirmek için tarihi topografyanın dijital bir kartografik temsili oluşturulacaktır. Bu kültürel peyzajın temsili için kullanılan diğer kaynaklar ise Geç Antik Dönemin 'en eski' kartografik "anıtı" olan Tabula Peutingeriana ile 'en yenisi' olan *Barrington atlas of the Greek and Roman world*. Kent yerleşimlerini tarihi, kültürel ve coğrafi ile mekânsal kriterlere göre sınıflandırmak için ayrıca bir veri tabanı oluşturulacaktır. Bu veri tabanındaki ilk kriterler, kentlerin kuruluş tarihi, başlıca beş dönemdeki (Arkaik, Klasik, Hellenistik, Roma ve Erken Bizans Dönemleri) süreklilik gösteren varlıkları ile eski ve modern yer adları gibi parametrelerdir. İkinci kriter grubu ise yerleşim için seçilen yerlerle ilgili ve jeomorfoloji, su unsurları, iletişim ağları ve bir yol düğüm noktasının varlığı gibi parametreleri ve değişkenleri kullanır. Makalenin son amacı, Lydia yerleşim ağının ayırt edici özellikleri ile iletişim ağları ve kültürel alışverişlerle korelasyonuna ilişkin yapılandırılmış bir bilgi sentezi oluşturmak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Erken Bizans Dönemi'nde Lydia, yerleşim ağı, yol ağı, tarihi beşeri coğrafya, Hierokles, Synekdemos.

Damien Glad

Sardis factories and the supply of eastern Roman auxiliaries

Abstract: This study explains why Diocletian chose Sardis for one of the *fabricae* location. This is related to its strategic location far from the Persian frontlines. I would argue that this Lydian factory can offset loss of Antioch or Nicomedia of disasters and natural catastrophes. Furthermore, former contacts between Lydians and Sarmatians of the Northern Caucasus and the barbarization of the Roman army can explain the widespread dissemination of a new type of helmet, the *Spangenhelm*, in the Roman army. The original shape needs to be sought in Sardis 1000 years ago. This can be explained by the permanence of a military and craft tradition, the presence of a mint and a local administrative organization.

Keywords : Sardis, state arms factories, Roman army, *Spangenhelm*, Lydia, mint, urban centres.

Sardeis Fabrikaları ve Doğu Roma Coğrafyasına Silah Temini

Özet: Bu makale, Roma İmparatoru Diokletianos'un bir silah fabrikası kurmak için neden Sardeis'i seçtiğini incelemektedir. Bu durum, kentin İran cephesinden uzaktaki stratejik konumu ile ilgilidir. Yazar Lydia'daki söz konusu fabrikanın, daha önce Antiocheia veya Nikomedia'da yer alıp, doğal felaketler sonucu kaybolmuş başka bir üretim yerini telafi edebileceğine inanmaktadır. Ayrıca Kuzey Kafkasyadaki Lydialılar ve Sarmatlar arasındaki eski ilişkiler ve Roma ordusunun barbarlaşması hususları, Roma Ordusu'nda yeni bir miğfer türü olan *Spangenhelm* ("dilimli miğfer")'in yaygınlaşmasını açıklayabilir. Bu miğferin formunun kökleri 1000 yıl önce Sardeis'te aranmalıdır. Bu köken, askeri bir zanaat geleneğinin devamlılığı ile darphane ve yerel bir idari teşkilatın varlığı ile açıklanabilir.

Anahtar Kelimeler: Sardeis, devlet silah fabrikaları, Roma ordusu, Spangenhelm, Lydia, darphane, Lydia kentleri.

Charles Guittard

An amazing oracle of Apollo of Claros and the question of the supreme god (Macrobius, *Saturnalia* I.18.20): Zeus, Hades, Helios, Dionysos, and Iaó

Abstract: The temple of Apollo Clarius, located in the territory of Colophon, was one of the most famous temples in the Graeco-Roman world, especially for the oracle. Taking into consideration the work of Macrobius, the *Saturnalia*, and the work of Cornelius Labeo called *De oraculo Apollinis Clarii*, we can find key passages to understand monotheistic tendencies

in ancient Greek and Roman religions. The texts are included in the long development of Praetextatus about the theology of the Sun (*sat.* 1, 17-23). Macrobius quotes two Orphic verse: identifying Zeus, Hades, Helios and Dionysos as one god (*sat.* 1, 18, 18). According to Macrobius, this verse can be explained by the authority of the oracle of Apollo Clarius, who added another name to the Sun and the supreme God: Iaò, who is Hades in winter, Zeus in spring, Helios in winter, and Iaò in autumn. This passage offers evidence for the concept of religious syncretism and theocracy in ancient paganism. Iaò can be identified here as the god of the Jews, he is integrated in the Olympian theology, and in the unifying tendency of Neopythagoreanism and Neoplatonism. We shall try to understand the reason and meaning of such oracles in the works and thought of Cornelius Labeo and of Macrobius.

Keywords: Apollo Clarius, Cornelius Labeo, Dionysos, Hades, Helios, Iaò, Macrobius, oracles, Orphic verses, Theosophia, Zeus.

Apollon Klarios'un Şaşırtıcı Bir Kâhini ve "Yüce Tanrı" Meselesi (Macrobius, Satürnalya 1, 18, 20): Zeus, Hades, Helios, Dionysos ve Iao

Özet: Antik Kolophon egemenlik alanı sınırları içerisinde bulunan Apollon Klarios tapınağı, özellikle kehanet açısından Antik Greko-Romen dünyasının en ünlü tapınaklarından biriydi. Antik yazar Macrobius'un, *Satürnalya'sını* ve Cornelius Labeo'nun *De oraculo Apollinis Clarii'sini* kıtası olarak, eski Yunan ve Roma dinlerindeki tek tanrılı eğilimleri anlamak için anahtar bazı pasajlar bulabiliriz. Metinler, Praetextatus'un Güneş teolojisi hakkındaki yorumlarına dahil edilmiştir (cts. 1, 17-23). Macrobius Zeus, Hades, Helios ve Dionysos'u tek tanrı olarak tanımlayan iki Orfeus ayetinden alıntı yapar (Sat. 1, 18, 18). Macrobius'a göre bu ayet, Güneş'e ve kışın Hades'e, ilkbaharda Zeus'a, kışın Helios'a ve sonbaharda Iao'ya dönüşen Yüce Tanrı'ya bir isim daha ekleyen Apollo Klarios'un kehanetiyle açıklanabilir. Bu pasaj, antik paganizmdeki dini senkretizm ve teokrazi kavramına açıklık getirir. Iao burada Yahudiler'in tanrısı olarak tanımlanabilir ve Olimpia dini ile Yeni Pisagorculuk ve Yeni Platonculuk'un birleştirici eğilimine entegre edilmiştir. Bu makale Cornelius Labeo ve Macrobius'un eserlerinde ve düşüncelerindeki bu kahinlerin varoluş nedenini ve anlamlarını anlamaya çalışır.

Anahtar Kelimeler: Apollo Klarios, Cornelius Labeo, Dionysos, Hades, Helios, Iao, Macrobius, kehanetler, Orfeus ayetleri, Teozofi, Zeus.

Enes Hançer

An archaeological note on Saittai

Abstract: According to Ptolemaeus (5, 2, 21) Saittai (Σαίτται) was a polis in eastern Lydia, i.e. in Maeonia, in the rivers' triangle between the upper Hyllus (modern Demirci Çayı) and the Hermus. Thus, the city was lying between the upper reaches of the river Hermus and its tributary the Hyllus, and was part of the *Katakekaumene*. In present-day its name is Sidaskale near the village İcikler. Representations of the river gods Hyllus and Hermus are found on the coins of Saittai of the imperial period. The city was a regional centre for the production of textiles. During the Roman period the cult of the Men Axiottenus was very popular in the city. In A.D. 124, it was probably visited by Hadrianus. Saittai was also the seat of a Byzantine bishopric. Bishop Limenius signed the Chalcedon Creed, while Bishop Amachius spoke at the Council of Chalcedon. Among others, remains of a *stadium* (as well as a theatre) have survived. Also tombs and ruins of several temples were known as surface superstructures.

Keywords: Saittai, Eastern Lydia, architecture, urban planning, epigraphy, numismatic, Roman period, Early Byzantine period.

Saittai Üzerine Bazı Arkeolojik Notlar

Özet: Antik yazar Batlamyus'a göre (5, 2, 21) Saittai (Σαίτται) Doğu Lydia Bölgesi'nde, yani Maionia'da, Yukarı Hyllus (Demirci Çayı) ile Hermos nehirleri arasındaki üçgen kısımda yer alan bir polis idi. Böylece kent, Hermos nehrinin üst kısımları ile onun kolu olan Hyllus arasında uzanıyordu ve Katakekaumene Bölgesi'nin de bir parçasıydı. Söz konusu örenyeri günümüzde İcikler Köyü yakınlarındaki Sidaskale'de bulunur. Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait Saittai kent sikkelerinde nehir tanrıları Hyllus ve Hermos'un tasvirleri bulunur. Şehir, tekstil üretimi

için bölgesel bir merkezdi. Roma Dönemi'nde Men Axiottenos kültü şehirde oldukça popülerdi. Kent İ.S. 124 yılında olasılıkla İmparator Hadrianos tarafından ziyaret edilmiştir. Saittai aynı zamanda Bizans Dönemi'nde bir piskoposunun da makamıydı. Kentin piskoposlarından Limenios, Kadıköy Antlaşması'nı imzalarken, Piskopos Amachio ises Kadıköy Konseyi'nde konuşmuştur. Kentin kalıntıları arasında, bir stadionun yanı sıra bir tiyatronun kalıntıları günümüze değin ulaşmıştır. Ayrıca birkaç tapınak ile mezar kalıntıları bilinen diğer yapılarıdır.

Anahtar Kelimeler: Saittai, Doğu Lydia Bölgesi, mimari, şehir planlama, epigrafi, nümizmatik, Roma Dönemi, Erken Bizans Dönemi.

Pierre-Oliver Hochard

Historical geography of Hellenistic and imperial Lydia: the literary and numismatic evidence

Abstract: “The lists of the province Lydia are a puzzle as yet unsolved”. Despite its age, this quote from W. M. Ramsays' *Historical geography of Asia Minor* reveals the difficulty of determining the limits of the Hellenistic and Imperial Lydia. Ancient authors didn't define this region in precise geographical terms and, throughout Antiquity, different terms (kingdom, satrapy, region...) were used to refer to it. Confusion grows when considering general agreement about topography and bioclimatic characteristics. Following Pliny, *Natural History*, V, 110-111, everyone agrees to consider the plain of Sardis as the heart of Lydia through centuries. Delimiting the border area is, on the other hand, more difficult: Lydian relief differs completely from North/North-East to the South and Lydian ecosystem changes when going inland. For example, Hyrcanian plain landscapes distinguish themselves from the ones in the *Katakekaumena*. Considering the absence of topographical coherence and administrative definition, we have to be very cautious and thorough when determining the outlines of Hellenistic and Imperial Lydia. Therefore, by analysing literary sources and excavation coins, this communication proposes to describe the limits of Lydia as a geographical area during the Hellenistic and Imperial periods, possibly distinguishing a “Great Lydia” from a “Lydia *stricto sensu*”.

Keywords: Lydia, Historical geography, numismatic, literary sources, Hellenistic period, Roman period.

Hellenistik ve İmparatorluk Dönemleri'nde Lydia'nın Tarihi Coğrafyası Üzerine Antik Tarihi ve Nümizmatik Kaynaklar

Özet: “Lydia Bölgesi'nin (piskoposluk) listeleri henüz çözülmemiş bir bilmecedir”. Oldukça geçmiş tarihli olmasına rağmen, W. M. Ramsay'in *Historical geography of Asia Minor*'dan alınan bu alıntı, Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi Lydia'sının sınırlarını belirlemenin zorluğunu ortaya koymaktadır. Antik yazarlar bu bölgeyi keskin coğrafi terimlerle tanımlamadılar ve Antik Çağ boyunca, ona atıfta bulunmak için krallık, satraplık ve coğrafi bölge gibi farklı terimler kullanıldı. Bölgenin topografik ve biyoklimatik özellikleri hakkında ise kafa karışıklığı daha da büyümektedir. Plinius'un *Doğa Tarihi* V. Kitap, 110-111'deki bahsinden sonra herkes Sardeis Ovası'nı Lydia Bölgesi'nin yüzyıllar boyunca kalbi olarak görmeyi kabul eder. Öte yandan bölgenin sınırlarını belirlemek daha da zordur: Lydia Bölgesi kuzey / kuzeydoğu kısımları ile güney kısmında tamamen farklılık gösterir ve ekosistemi iç bölgelerde daha da değişkendir. Örneğin, Hyrcanis Ovası'nın (Ἰρκανιον πεδιον) düzlükleri Katakekaumena Bölgesi'ndeki topografyadan oldukça farklıdır. Topografik tutarsızlık ve idari tanımın yokluğu göz önüne alındığında, Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi Lydia'sının sınırlarını belirlerken çok dikkatli ve olmalıyız. Bu makale Antik tarihi kaynakları ve kazılarda elde edilmiş sikkeleri inceleyerek, Lydia'nın sınırlarını Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemleri'nde coğrafi bir alan olarak tanımlamayı önermekte ve muhtemelen “Büyük Lydia” Bölgesi sınırlarını “Lydia *stricto sensu*”dan ayırır.

Anahtar Kelimeler: Lydia, tarihi coğrafya, nümizmatik, Antik tarihi kaynaklar, Hellenistik Dönem, Roma Dönemi.

Erik Hrnčiarik, Lucia Nováková

Anatolian koine of burial practices: transformation of elite burials

Abstract: Tumuli, whose tradition dates back to the Bronze Age at the latest, are among the most widespread monumental tombs. The tradition of subterranean burial seems to have been deeply rooted in Anatolia, despite the fact that with the arrival of foreign ethnicities, the variety of tombs and burial customs had expanded. As the sixth century B.C. advanced, tumulus burials seemingly became the most popular form of monumental funerary architecture. In western Anatolia – where the local architecture had been the inspiration for the construction of various sepulchral monuments whose owners belonged to the ruling royal, aristocratic or civic elite – transformation of elite burials may be understood in the wake of political settlement. Traditional Lydian burial customs were part of this process as well. Lydian type of burial mounds can be seen to have extended into the Ionian, Carian and Lycian border areas, while an enhancement of the local tumuli type is attested in Ionia, Caria and Lycia.

Keywords: burial, Ionia, Caria, Lydia, Lycia, tumuli.

Eski Anadolu'da Ölü Gömme Uygulamaları: Üst Tabaka Sınıfa Ait Mezarların Dönüşümü

Özet: Kökenleri en geç Bronz Çağı'na kadar uzanan tümülüsler, en yaygın anıtsal mezarlar arasında yer almaktadır. Yabancı etnik grupların gelişile birlikte mezarların ve ölü gömme çeşitliliğinin artmasına rağmen, ölü gömme töreni geleneği Anadolu'da derin bir şekilde kökleşmiş görünüyor. İ.Ö. 6. yy'da tümülüs tarzı mezarlar anıtsal mezar mimarisinin en popüler formu haline geldi. Yerel mimarinin, iktidardaki kraliyet, aristokrat veya sivil seçkinlere ait çeşitli mezar anıtlarının inşası için ilham kaynağı olduğu Batı Anadolu'da, üst tabaka sınıfa ait mezarların dönüşümü bazı siyasi olgularla açıklanabilir. Geleneksel Lydia ölü gömme adetleri de bu sürecin bir parçasıydı. Lydia tipi tümülüslerin komşu Ionia, Karia ve Lykia bölgelerine uzandığı görülürken, Ionia, Karia ve Lykia'da yerel tümülüs tipinde bir artış olduğu bu makale ile kanıtlanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ölü gömme geleneği, Ionia, Karia, Lydia, Lykia, tümülüsler.

Liviu Mihail Iancu

“Who is Gyges?” once again: assessing the Carian connections of the first Mermnad king of Lydia

Abstract: Based on hints provided by Joseph Wells nearly a century ago, an ample review of the sources concerning the life of Gyges, the renowned usurper who established the Mermnad dynasty of Lydia, is undertaken in order to assess his foreignness. The review reveals strong connections with Carians and with the ethnically mixed lower valleys of the rivers Maeander and Kaystros. Therefore, Gyges might be envisaged either as a Carian mercenary serving in the royal bodyguard of Lydia before his usurpation, or, more probably, as a Lydian aristocrat coming from the aforementioned region and eventually having strong kinship ties to Carians.

Keywords: Gyges, Lydia, Caria, ethnicity, Maeander valley, warfare, mercenaries, kinship, Mermnads.

Bir Kez Daha “Gyges Kimdir?” Sorusu: Lydia'nın İlk Mermnad Hanedanlığı Kralının Karia Bağlantıları Üzerine Bir Değerlendirme

Özet: Bu makale yaklaşık bir asır önce Joseph Wells'in verdiği bilgilere dayanarak, Lydia'nın Mermnad Hanedanlığı'nı kuran meşhur Gyges'in hayatıyla ilgili kaynakların kapsamlı bir incelemesi, onun “yabancılığı” konusunu yeniden değerlendirmek için yapılır. İnceleme, Kariyalılarla ve Maiandros ve Kaystros nehirlerinin etnik olarak karışık halkların yaşadığı alt vadileriyle güçlü bağlarını ortaya koyuyor. Bu nedenle Gyges, ya Lydia'nın kraliyet korumasında görev yapan bir Kariyalı paralı asker olarak, ya da daha büyük olasılıkla yukarıda belirtilen bölgeden gelen ve sonu nda Kariyalılarla güçlü akrabalık bağları olan bir Lydialı aristokrat olarak tasavvur edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Gyges, Lydia, Karia, etnik kimlik, Maiandros vadisi, savaş, paralı askerler, akrabalık, Mermnad Hanedanlığı.

Maria Kantirea

Building inscriptions from Roman Lydia

Abstract: The paper examines some characteristic building inscriptions from Roman Lydia from a financial and administrative point of view. Special attention is paid on the use of the magistrates' *summa honoraria*, the administrative procedures involved and how special officials, the *epimeletai* and the *ergepistatai*, were appointed when the city, the emperor or professional corporations sponsored building projects.

Keywords: Building inscriptions, constructions, *epimeletai*, *ergepistatai*, *katoikia*, monuments, professional corporations, *summa honoraria*.

Lydia'da Roma Dönemi'ne Ait Yapı Yazıtları

Özet: Bu makale, mali ve idari açıdan Roma Dönemi Lydia'sından bazı karakteristik yapı yazıtlarını incelemektedir. Makalede magisteradların kullanımına, ilgili idari prosedürlere ve *polis*, imparator veya profesyonel şirketlerin inşaat projelerine sponsorluk yaptığında özel görevliler ile *epimeletai* ve *ergepistatai*'nin nasıl atandığına dikkat çekilmektedir. Tanıtılan yazıtlar mali ve idari açıdan Roma Dönemi Lydiası'nın bir takım belediye yazıtlarıdır.

Anahtar Kelimeler: Yapı yazıtları, yapılar, *epimeletai*, *ergepistatai*, *katoikia*, anıtlar, meslek kuruluşları, *summa honoraria*.

Tamás Péter Kisbali

Influencing Lydia: the “Kybele Shrine” from Sardis in its Near Eastern and Greek contexts

Abstract: The so-called “Kybele Shrine” (S 63,51, Archaeological Museum of Manisa, acc. no. 4029) was found in 1963 during the excavations of the Sardis Synagogue. Dating to c. 550-540 B.C., it has been regarded as a highly innovative and unique piece of Lydian sculpture, uniting Greek, Anatolian and Near Eastern influences. The piece extends the established Anatolian iconography of the goddess in her temple to a three-dimensional building model with Ionic half-columns. The side and back walls are decorated with figurative relief panels in three horizontal zones. This rich ornamentation led scholars to emphasize the high level of Near Eastern or Mesopotamian influence on the “Kybele Shrine”, quoting mostly the Ishtar Gate at Babylon as a prototype.

However, the nature and workings of this influence are not elaborated in detail. My aim in this paper is to provide formal and structural comparanda for the “Kybele Shrine”. I will expand on evidence that has been mentioned before in connection with this monument, and introduce new relevant materials. Direct familiarity of Lydians with Mesopotamian monumental architecture is very likely, but it seems important to shift the focus also to “lesser”, more transportable, and intermediary forms (coming from Assyrian, Neo-Hittite and Neo-Babylonian backgrounds) that could have inspired the “Kybele Shrine”. Questions of iconography (e.g. the interpretation of the “mythological” panels etc.) lay outside the scope of this paper. Contemporary architectural practices at Sardis influenced the creation of the “Cybele Shrine”. Already Hanfmann suggested that the “Shrine” had represented an existing Alyattan or Croesan building (possibly the temple of Cybele burned by the Persians in 499 B.C.) – although this hypothesis remains under debate. The sixth century B.C. was a highly innovative time for architectural decoration both in terracotta and stone. This is best exemplified by the *columnae caelatae* of the Temple of Artemis at Ephesus, a Croesan dedication. Points raised in discussions of such innovations can inform the study of the “Cybele Shrine”. The case for Mesopotamian influences is indeed strong. As possible “blueprints” for the inclusion of figurative reliefs on walls and other architectural elements scholars generally refer to Assyrian and Neo-Hittite orthostats, but the arrangement of panels on the “Kybele Shrine” follow a different scheme. Alongside the aforementioned similarity with the Ishtar Gate, there is a high structural convergence between the “Kybele Shrine” and the Assyrian hammered bronze bands used, for example, on the Balawat gates (c. 848 B.C.). Near Eastern metal objects were brought to Greece, used, reused, and even displayed at sanctuaries (e.g. the bronze fragments found in Olympia), and their circulation in Lydia is also possible. Further, I compare the “Cybele Shrine” with two Neo-Hittite pieces found in the

vicinity of Maraş (ancient Gurgum). The first one (Archaeological Museum of Hatay, acc. no. 17915) is identified as a grave stele, while the second is identified as a votive altar (Orthmann Maraş B/24). They can be regarded as architectural models (with stepped pinnacles pointing to Assyrian influence). The Hatay stele features a procession of female figures on three sides of the block, heading towards the “façade”. The B/24 altar (?) expands on the architectural associations by adding a false door (or a frame akin to the “woman at the window” type known from Near Eastern ivories). These features are, in general, atypical for Neo-Hittite *stelae*, but comparable to the “Cybele Shrine”. These and similar Neo-Hittite works could have played an important role in the transmission of Near Eastern ideas, as an intermediary stop on the road towards the West, and to Lydia. Historical evidence points to strong links between the Lydians and the Neo-Babylonian Empire in the sixth century B.C. The contacts between Lydia and the various states of South-Eastern Anatolia and Syria are harder to trace due to a lack of sources, but their geographical proximity makes them a likely candidate for generation and/or transmission of ideas. Thus, the “Cybele Shrine” shows that Lydia, on the one hand, was a region of development of archaic East Greek art, but, on the other hand, had its own contacts with the Mesopotamian cultures, and could work from an independent source of eastern influences.

Keywords: Kybele, shrines, Ancient Near Eastern cultures, Ist millennium B.C., intercultural relationships.

Lydia'yı Etkilemek: Yakın Doğu ve Antik Yunan Sanatları Açısından Sardeis'deki “Kybele Sunağı”

Özet: “Kybele Sunağı” (S 63.51, Manisa Arkeoloji Müzesi, env. no. 4029) 1963 yılında Sardeis Sinagogu kazıları sırasında bulunmuştur. Yaklaşık İ.Ö. 550-540 yıllarında, Antik Yunan, Anadolu ve Yakın Doğu etkilerini birleştiren son derece yenilikçi ve eşsiz bir Lydia eseri olarak kabul görmüştür. Söz konusu fragman, naiskos içinde tanrıçanın tasvirlenmesi şeklindeki Anadolu'ya has ikonografisini, Ionik yarım sütunlu, bir üç boyutlu yapı modeline doğru genişletiyor. Yan ve arka duvarlar, üç yatay bölgede figüratif kabartma panellerle süslenmiştir. Bu zengin süsleme, bilim adamlarını, bir prototip olarak çoğunlukla Babil'deki İhtar Kapısı'ndan alıntı yaparak “Kybele Sunağı” üzerindeki yüksek düzeyde Yakın Doğu veya Mezopotamya etkisini vurgulamaya yöneltti. Ancak, bu etkinin işleyişi ayrıntılı olarak açıklanamamıştır. Bu yazıda amacım “Kybele Sunağı” için tipolojik ve yapısal bir karşılaştırma sağlamaktır. Bu sunakla ilgili olarak daha önce sunulan hipotezleri gözden geçireceğim ve konu ile ilgili yeni ilgili malzemeleri tanıtacağım. Lydialılar'ın Mezopotamya anıtsal mimarisine doğrudan aşinalıkları oldukça olasıdır; ancak daha çok Assur, Yeni Hitit ve Yeni Babil kökenli bazı ara formlar “Kybele Sunağı” na ilham vermiş olabilir. Bazı ikonografik sorunlar (örneğin “mitolojik” panellerin yorumu vb.) bu yazının kapsam alanı dışındadır. Sardeis'teki o dönemin mimari uygulamaları “Kybele Sunağı”nın kurgusunu etkilemiştir. Hanfmann bu “Sunak”ın mevcut bir Alyattes veya Kroisos Dönemi binasını (olasılıkla İ.Ö. 499'da Persler tarafından yakılan Kybele tapınağı) temsil ettiğini öne sürmüştür; ancak bu hipotez hala tartışılmaktadır. İ.Ö. 6. yy'da hem pişmiş toprak, hem de taş mimari dekorasyon için son derece yenilikçi bir dönemdi. Bunun en iyi örneği, bir Kroisos adağı olan Ephesos'daki Artemis Tapınağı'nın columnae caelatae'dir. Bu tür yeniliklerle ilgili tartışmalarda ortaya çıkan noktalar, “Kybele Sunağı”nın oluşturulması hakkında bilgi verebilir. Sunakta Mezopotamya etkileri oldukça güçlüdür. Figüratif rölyeflerin duvarlara ve diğer mimari unsurlara dahil edildiği Asur ve Yeni Hitit ortostatları belki de sunağına ilham vermişlerdir; ancak “Kybele Sunağı” üzerindeki panellerin düzeni farklı bir şemayı izler. İhtar Kapısı ile yukarıda bahsedilen benzerliğin yanı sıra, “Kybele Sunağı” ile örneğin Balawat kapılarında (İ.Ö. 848) kullanılan Yeni Assur Dönemi'ne ait bronz bantlar arasında büyük bir benzeşme vardır. Yakın Doğu'dan metal objeler Yunanistan'a getirilmiş, kullanılmış, yeniden kullanılmış ve hatta kutsal alanlarda sergilenmiştir (örneğin Olympiada bulunan bronzlar) ve bunların Lydia'da dolaşımı da mevcuttur. “Kybele Sunağı”nı Kahramanmaraş (eski Gurgum) civarında bulunan iki Yeni Hitit kabartması ile karşılaştırıyorum. Bu iki fragmandan birincisi (Hatay Arkeoloji Müzesi, env. no. 17915) mezar steli, ikincisi ise adak sunağı (Orthmann Maraş B / 24) olarak belirlenmiştir. Bu iki örnek Assur etkisine işaret eden basamaklı üst kısımlarından ötürü Sardeis'deki sunak için birer mimari model olarak kabul edilebilirler. Hatay steli “cephye” doğru uzanan bir kadın figürü alayına sahiptir. B / 24 sunağı (?) ise, bir kapı (veya Yakın Doğu fildişlerinden bilinen “penceredeki kadın” tipine benzer bir çerçeve) ekleyerek mimari açıdan

benzerliklerin sayısını artırır. Bu özellikler, genel olarak, Yeni Hitit stellerine özgü değildir, ancak “Kybele Sunağı” ile karşılaştırılabilir bir altlık oluşturur. Bu ve benzeri Yeni Hitit eserleri, Yakın Doğu fikirlerinin Batı’ya giden yolda bir ara durak olarak Lydia’ya aktarılmasında önemli bir rol oynayabilirdi. Tarihsel veriler, Lydialılar ile Yeni Babil İmparatorluğu arasında İ.Ö. 6. yy.’da güçlü bağlar olduğuna işaret etmektedirler. Lydia ile Güneydoğu Anadolu’nun çeşitli bölgeleri ve Suriye arasındaki temasların izini sürmek, kaynak yetersizliği nedeniyle daha zordur, ancak coğrafi yakınlıkları onları üretme ve / veya fikir aktarımı için olası bir aday coğrafya haline getirmektedir. Nitekim “Kybele Sunağı”, Lydia’nın bir yandan Arkaik Dönem Doğu Yunan sanatının gelişim bölgesi olduğunu, ancak diğer yandan Mezopotamya kültürleriyle kendi bağlantılarının olduğunu ve bağımsız bir kaynaktan çalışabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kybele Sunağı, dini anıtlar, Eski Yakın Doğu kültürleri, I. Binyıl, kültürlerarası ilişkiler.

Oğuz Koçyiğit

A preliminary report on the Roman pottery from Tabae

Abstract: Tabae ancient city or modern Tavas is located at southwestern of Lycus valley in the southern side of ancient Lydia. According to Strabo, the city was situated at the Phrygian border of antique Caria and founded by Alexander the Great. It shows a continuous habitation since its foundation in the Hellenistic period and minted silver coins in his name in the Roman period. Also, it entered the bishopric lists in the Byzantine period and became one of the most important cities of Menteşe Emirates by taking of the name of Kale-i Tavas and preserved this importance during the Ottoman period. The first archaeological excavations at Tabae were started in 2007 by Professor Bozkurt Ersoy and many significant results were gathered about the city’s ancient history with its architectural buildings, until recently. A Roman bath, fountains, and some cisterns with their findings were significant among them. A building with niche carved in the rock, probably built in the Roman period and used in the Seljuk and Ottoman periods was also another important building in Tabae. But the most important archaeological buildings are definitively the Roman cisterns for storage of the water with their elaborated architecture. These Roman cisterns at Tabae, excavated during the 2011 and 2012 excavation seasons and many Roman pottery finds were discovered. Among them, especially ‘cistern I’ and ‘cistern III’ give us significant results on the Roman pottery. These pottery finds were uncovered in the filling of cisterns as a group in the context and demonstrate the variety of Roman fine wares and table wares. These are also specific materials due to their qualitative characteristics. Between the pottery finds of the Roman period from cisterns, single and double handled jugs are common with red slip bowls and plates, identified by Hayes as the B1 and B2 groups of the Eastern Sigillatas. Besides, the bag-shaped, wide-mouthed and narrow necked jugs, which can be defined by their basket handles as basket handled jugs, another important ceramic finds group but they are all less known because of their shapes. A few tableware made of jugs and oinochoes are also among the Tabae’s rich Roman table ware pottery repertoire. The pottery finds uncovered from these two cisterns, which both functioned at the same time, must belong to mid first and second century. Today, many of these pottery artifacts are preserved in the Archaeological Museum of Denizli and in this short paper will be discussed their typological aspects. Also, together with their chronology, the importance for the region’s local pottery production process will be discussed. These pottery finds will present important social and economical contributions to the Roman period in Tabae and at the same time it will contribute to the study of Roman pottery in general terms.

Keywords: Tabae, pottery finds, cisterns, stratified contexts, Roman period.

Tabai’den Roma Dönemi Seramik Buluntuları Üzerine Bir Ön Rapor

Özet: Tabai antik kenti (günümüzde Denizli-Tavas), Antik Lydia’nın güney kısmında, Lykos Vadisi’nin güneybatısında yer almaktadır. Strabon’a göre kent Antik Karia’nın Phrygia sınırında yer almaktadır ve Büyük İskender tarafından kurulmuştur. Kent Hellenistik Dönem’de kuruluşundan bu yana kesintisiz bir yerleşim gösterir ve Roma Dönemi’nde kendi adına gümüş

sikkeler bastırır. Ayrıca Bizans Dönemi'nde piskoposluk listelerine girmiş; sonrasında Kale-i Tavas adını alarak Menteşe Emirliği'nin en önemli şehirlerinden biri haline gelmiş ve Osmanlı Dönemi'nde de bu önemini korumuştur. Tabai'de ilk arkeolojik kazılar 2007 yılında Prof. Dr. Bozkurt Ersoy tarafından başlatılmış ve yakın zamana kadar mimari yapıları ile kentin antik tarihi hakkında pek çok önemli sonuç elde edilmiştir. Kentin başlıca yapıları arasında özellikle Roma hamamı, çeşmeler ve bazı sarnıçlar bulunmaktadır. Olasılıkla Roma Dönemi'nde inşa edilen, Selçuklu ve Osmanlı Dönemleri'nde de kullanılan kayaya oyulmuş nişli bir yapı da Tabai'deki bir diğer önemli yapıdır. Ancak kentin en önemli arkeolojik yapıları, ayrıntılı mimarileri ile su depolaması için Roma Dönemi'nde inşa edilmiş sarnıçlardır. Tabai'deki bu sarnıçlar, 2011 ve 2012 yılları kazı sezonlarında kazılmış ve burada birçok Roma çanak-çömlek buluntusu ele geçmiştir. Özellikle "Sarnıç I" ve "Sarnıç III" Roma çanak-çömlekleri hakkında bize önemli sonuçlar vermektedir. Bu çanak-çömlek buluntuları, grup halinde sarnıçların dolgusunda ortaya çıkarılmıştır ve Roma ince ve kaba kaplarının çeşitliliğini göstermektedir. Bunlar aynı zamanda bazı özelliklerinden dolayı önemli malzemelerdir. Sarnıçlardaki Roma Dönemi'ne ait çanak-çömlek buluntuları arasında, J.W. Hayes tarafından Doğu Sigillatası B1 ve B2 grupları olarak tanımlanan kırmızı astarlı kaseler ve tabaklarla, tek ve çift kulplu testiler yaygındır. Ayrıca kulpları ile "sepet kulplu testiler" olarak tanımlayabileceğimiz torba şeklinde, geniş ağızlı ve dar boyunlu testiler bir diğer önemli seramik buluntu grubudur; ancak ünik tipolojilerinden dolayı daha az bilinirler. Sürahi ve oinochoelerden oluşan sofa takımları da Roma Dönemi'nde Tabai'nin zengin çanak-çömlek repertuarındadır. Her ikisi de aynı anda işlev gören bu iki sarnıçtan ele geçen çanak-çömlek buluntuları İ.S. 1. ve 2. yy.'ın ortalarına ait olmalıdır. Bugün, bu çanak-çömlek eserlerin birçoğu Denizli Arkeoloji Müzesi'nde korunmaktadır ve bu kısa yazıda bu seramiklerin tipolojik yönleri tartışılacaktır. Ayrıca makalede seramik buluntuların bölgenin yerel çanak-çömlek üretimindeki önemi tartışılacaktır. Bu çanak-çömlek buluntuları, Tabai'de Roma Dönemi'ne önemli sosyal ve ekonomik katkılar sunan ve aynı zamanda genel anlamda Roma çanak-çömleği çalışmalarına katkı sağlayan niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Tabai, çanak-çömlek buluntular, sarnıçlar, stratigrafik konteks, Roma Dönemi.

Guy Labarre

The cult of Men in Lydia

Abstract: The inscriptions concerning the god Men have been gathered by E.N. Lane which also offered a commentary. Since the 1970s, many documents have been discovered and several articles and summaries have been published. This paper proposes to make a focus on our current knowledge about the cult of Men in Lydia and its peculiarities. The publication in 2016 of a Lydian coin showing, on the reverse, a crescent with a legend including the name of a Lydian Moon God (*SNG Yavuz Tatış*), asks questions about the origin and the diffusion of the cult of Men in this region.

Keywords: Men, Moon God, regional particularism.

Lydia Bölgesi'nde Men Kültü

Özet: Greko-Roman tanrısı Men ile ilgili yazıtlar E.N. Lane tarafından derlenmiş olup, kendisi konuyu bir de genel olarak yorumlamıştır. Bu konuda 1970'lerden bu yana birçok yeni yazıtlar keşfedilmiş ve çeşitli makaleler ve bildiriler yayınlanmıştır. Bu makale, Lydia'daki Men kültü ve özellikleri hakkında mevcut bilgilerimizi derlemeyi amaçlamıştır. Arka yüzünde Lydia ay tanrısının adının geçtiği ve bir hilalin mevcut olduğu bir Lydia sikkесinin 2016 yılında *SNG Yavuz Tatış* sikke katalogunda yayımlanması, bu bölgedeki Men kültürünün kökeni ve yayılımı hakkında bazı soruları da beraberinde getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Men, Ay Tanrısı, bölgesel tikelcilik.

Ergün Laflı, Maurizio Buora

Replicating the Lydian treasure from a Turkish perspective

Abstract: In this brief paper the so-called Lydian treasure in the Museum of Uşak in western Turkey and its associated history has been presented. The collection is alternatively known as the Karun Treasure, a name given to a collection of 363 valuable Lydian artifacts dating from the seventh century BC and originating from the province of Uşak in western Turkey. This collection was the subject of a legal battle between Turkey and the New York Metropolitan Museum of Art between 1987–1993 and was returned to Turkey in 1993 after the Museum admitted it had known the objects were stolen when they had purchased them.

Keywords: Lydian treasure, Metropolitan Museum of Art, Museum of Uşak, replicating, counterfeit antiquities.

Lydia Hazinesi'ndeki Sahte Eserlere İlişkin Bir Türk Bakış Açısı

Özet: Bu kısa bildiri, Uşak Müzesi'nde sergilenen Lydia hazinesi ve bu hazinenin bazı parçalarının kopyalanma hikayesi tanıtılmaktadır. Bahsi geçen hazine aynı zamanda Karun Hazinesi olarak da bilinir ve bu isim İ.Ö. 7. yy.'a ait olan ve Uşak İli'nden gelen, Türkiye ile A.B.D. arasında bir hukuk savaşına konu olan 363 değerli Lydia eserinden oluşan koleksiyona verilen isimdir. 1987-1993 yılları arasında New York'taki Metropolitan Museum of Art'de saklanan eserler, Müze'nin eserleri satın aldıklarında çalındığını bildiğini itiraf etmesinin ardından, 1993 yılında Türkiye'ye geri iade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Lydia hazinesi, Metropolitan Museum of Art, Uşak Müzesi, sahte eser üretimi, replikalar.

Ergün Laflı

Recent archaeological discoveries in Lydia and in the Upper Cayster Valley

Abstract: In this paper recent archaeological discoveries in Lydia and in the Upper Cayster Valley are presented which were compiled through juristic expertise within the territories of the ancient region of Lydia as well as Tire, Ödemiş, Kiraz and Bayındır between 2003 and 2022. The chronological range of these discoveries varies between the Lydian period, i.e. seventh-sixth century B.C. and Late Byzantine period, i.e. 12th century A.D.

The article consists of 14 sections with miscellaneous discoveries title of which are as follows: 1. New finds on the tumuli in western Lydia and the Upper Cayster Valley; 2. A tumulus site near Tire in the Upper Cayster Valley and its reuse during the Roman period; 3. Lydian painted ware and Lydia in the Museums of Ödemiş, Afyonkarahisar and Marmaris; 4. A Roman aqueduct or dam construction near Sardis; 5. A Roman marble monument with Centaurs or Dioscuri from Kula in central Lydia; 6. Recent archaeological discoveries in Hermokapeleia in northwestern Lydia; 7. Höyük sites, rural settlements and their necropoleis in Roman Lydia; 8. Hellenistic and Roman small finds from the necropoleis of the Upper Cayster Valley and Lydia; 9. Roman and Early Byzantine stone quarries near Bayındır in the Upper Cayster Valley; 10. Late antique and Early Byzantine farming homesteads in Lydia; 11. Recent archaeological discoveries in the eastern Upper Cayster Valley during the Late Antique and Byzantine periods; 12. Excavations of an Early Byzantine basilica in Salihli near Sardis; 13. Architectural plastic elements and their spolia in Byzantine, Late Medieval and Ottoman Lydia; and 14. Catalogue of the reused stone elements at Tapduk Emre *türbesi*.

Keywords: Archaeological finds, Manisa, Upper Cayster Valley, Lydian period, Hellenistic period, Roman period, Byzantine period.

Antik Lydia Bölgesi ve Yukarı Küçük Menderes Vadisi'ndeki Son Arkeolojik Keşifler

Özet: Bu yazıda, Antik Lydia bölgesi sınırları içinde 2003 ve 2022 yılları arasında hukuki bilirkişilik keşifleri sırasında derlenen bazı arkeolojik bulgular tanıtılmaktadır. Bu bulguların kronolojik aralığı, Lydia Dönemi, yani İ.Ö. 7.-6. yy. ile Geç Bizans Dönemi, yani İ.S. 12. yy. arasında değişmektedir. Makale, muhtelif buluntuların tanıtıldığı 14 farklı bölümden oluşmaktadır; bu bölümlerin başlıkları şöyledir: 1. Batı Lydia ve Yukarı Kaistros Vadisi'ndeki tümülüslerdeki

yeni buluntular; 2. Yukarı Kaistros Vadisi'nde, Tire yakınlarında bir tümülüs alanı ve bu tümülüsün Roma Dönemi'nde yeniden kullanımı; 3. Ödemiş, Afyonkarahisar ve Marmaris Müzeleri'nde bulunan Lydia boyalı kapları ve lydionörnekleri; 4. Sardeis yakınlarında bulunan ve Roma Dönemi'ne ait bir su kemeri veya barajı; 5. Orta Lydia'daki Kula'dan Kentauroi veya Dioskouroi'lu bir Roma Dönemi mermer anıtı; 6. Kuzeybatı Lydia'da bulunan Hermokapeleia örenyerindeki son arkeolojik keşifler; 7. Roma Dönemi Lydia'sında höyük yerleşimleri, kırsal yerleşimler ve nekropoller; 8. Yukarı Kaistros Vadisi ve Lydia nekropollerinden Hellenistik ve Roma Dönemi'ne ait küçük buluntular; 9. Yukarı Kaistros Vadisi, Bayındır İlçesi yakınlarındaki Roma ve Erken Bizans Dönemleri taş ocakları; 10. Lydia'da Geç Antik ve Erken Bizans Dönemi çiftlikleri; 11. Geç Antik ve Bizans Dönemleri'nde Yukarı Kaistros Vadisi'nin doğusundaki son arkeolojik keşifler; 12. Sardeis yakınlarındaki Salihli'de bir Erken Bizans bazilikasının kazıları; 13. Bizans, Geç Ortaçağ ve Osmanlı Lydia'sında mimari plastik elemanlar ve devşirmeleri; ve 14. Tapduk Emre Türbesi'ndeki yeniden kullanılmış taş elemanların kataloğu.

Anahtar Kelimeler: Arkeolojik buluntular, Manisa, Yukarı Küçük Menderes Vadisi, Lydia Dönemi, Hellenistik Dönem, Roma Dönemi, Bizans Dönemi.

Katarzyna Maksymiuk

The relation of Priscianus of Lydia to Byzantium during the wars of Justinian I with the Sasanid empire

Abstract: Priscianus was one of the last Neoplatonists to study at the Academy when Damascius was its head. When Justinian I “closed” the school in 529, Priscianus, together with Damascius, Simplicius, and four other colleagues, was forced to seek asylum at the court of the Persian king Xusrō I Anōšīrvān. By 533 they were allowed back into the Byzantine empire after Justinian and Xusrō had concluded a peace treaty, in which it was provided that the philosophers would be allowed to return. Priscianus's reluctance towards Justinian resulted in one of the last Neoplatonic treatises – *Solutionum ad Chosroem*.

Keywords: Priscianus of Lydia, Byzantium, Iran, wars, philosophy, Xusrō, Late antiquity.

I. Ioustinianos'un Sasani İmparatorluğu ile Savaşları Sırasında Lydialı Priskianos'un Bizans Devleti ile İlişkisi

Özet: Priskianos, Damaskios tarafından yönetilirken Atina Akademisi'nde okuyan son Yeni Platoncular'dan biriydi. I. Ioustinianos İ.S. 529 yılında okulu “kapattığında” Priskianos, Damaskos, Simplicius ve diğer dört meslektaşıyla birlikte Pers kralı Xusrō I Anōšīrvān'a sığınma talebinde bulunmak zorunda kaldı. İ.S. 533'te, Ioustinianos ve Xusrō aralarında, bahsi geçen bu filozofların geri dönmesine izin verilecek bir barış anlaşması imzalandıktan sonra, bu kişilerin Bizans İmparatorluğu'na geri dönmelerine izin verildi. Priskianos'un Ioustinianos'a karşı isteksizliği, son Yeni Platoncu incelemelerinden biri olan *Solutiones ad Chosroem* (Chosroes'e Yanıtlar) adlı eseri ile sonuçlandı.

Anahtar Kelimeler: Lydialı Priskianos, Bizans İmparatorluğu, İran, savaşlar, felsefe, Xusrō, Geç Antik Dönem.

Julia Cecile Martin

The use of fired Roman bricks in Lydia and neighbouring regions

Abstract: During the Roman imperial period fired bricks were introduced into several cities in the Roman province of Asia. At the Lydian city of Sardis they are detected approximately from the turn of the first century B.C. to the first century A.D. onwards. Comparing the use of fired Roman bricks observed at Sardis with pieces of evidence known from neighbouring cities, such as Ephesus and Pergamon, can provide some ideas of the different ways in which the new building material was adopted in western Turkey, whether directly from Rome or possibly from a more “local” prototype.

Keywords: Sardis, bricks, architecture, Roman period, Ephesus, Pergamon, adaptation processes.

Lydia ve Komşu Bölgelerde Roma Dönemi'nde Tuğla Kullanımı

Özet: Roma İmparatorluk Dönemi'nde tuğla kullanımı Asia eyaletindeki çeşitli şehirlerde yoğundu. Bu kullanım Lydia'nın başkenti Sardeis'te yaklaşık olarak İ.Ö. 1. yy.'ın başlarında mevcuttu. Sardeis'te gözlenen Roma Dönemi tuğla kullanımı Ephesos ve Pergamon gibi komşu şehirlerdeki örneklerle karşılaştırıldığında, doğrudan Roma'dan gelen örneklerin yanında, yerel örneklerin de olduğu anlaşılır. Bu malzeme Anadolu'nun batısında bu yeni yapı malzemesinin farklı şekillerde uyarlanmasına ilişkin bazı fikirler sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Sardeis, tuğla, mimari, Roma Dönemi, Ephesos, Bergama, uyum süreçleri.

Annalisa Paradiso

Diodorus and the Halys oracle

Abstract: Diodorus (9,31) gives the hexameter oracle that forecast to Croesus the destruction of a great empire, if he crossed the Halys River. The response may be derived from Ephoros and the latter, possibly, drew upon Xanthos of Lydia.

Keywords: oracle, Croesus, Lydian period.

Diodoros ve Halys Kehaneti

Özet: Diodoros *Bibliotheca historica*, 9,31'de Halys Nehri'ni geçmesi halinde Kroisos'a büyük bir imparatorluğun yıkılacağını öngören altı vezinle uyarlanmış bir kehaneti iletir. Yanıt Ephoros'tan alınmış olabilir ve ikincisi muhtemelen Lydia'lı Xanthos adına yazılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kehanet, Kroisos, Lydia Dönemi.

Annick Payne, David Sasseville

Malis: a new Lydian goddess

Abstract: The authors will present a new edition of a Lydian-Greek bilingual inscription from the Temple of Athena at Pergamon (LW 40). This badly weathered inscription can now be fully deciphered for the first time since its discovery. As has long been suspected, the inscription records the Lydian name of the Greek goddess Athena, although not in the word so far identified as variants of 'Athena' but in a previously undeciphered word.

The Lydian goddess carries the name of Malis. This divine name is also attested in Greek transmission as *Μαλίς*, where it refers to an obscure deity. It is found in Greek poetry, such as in Hipponax of Ephesus, Theocritus and in a fragment of a Lesbian poem. From an Anatolian perspective, Malis can be equated with the Luwian goddess Malija found in Hittite transmission in the second millennium B.C., and also in Lycian inscriptions of the classical period. The new readings of the Lydian-Greek bilingual and, consequently, the discovery of a new Lydian goddess offer a significant contribution to our understanding of Lydian religion. Furthermore, it demonstrates the perpetuation of the ancient Anatolian goddess Malija in Classical Lydia, and provides both background and context for the name Malis in Greek sources.

Keywords: Pergamon, epigraphy, Lydian religion, Lydian pantheon, ancient Greek religion, Hittite pantheon, linguistics.

Yeni Bir Lydia Tanrıçası Malis

Özet: Bu makalenin yazarları, Pergamon Athena Tapınağı'nda bulunan Lydçe-Yunanca iki dilli bir yazıtın (LW 40) yeni bir transkripsiyonunu sunmaktadırlar. Bu oldukça yıpranmış yazıt, keşfedildiğinden bu yana ilk kez bu makalede tümüyle okunmuştur. Uzun zamandır şüphe edildiği üzere, söz konusu yazıtta geçen ismin "Athena" isminin farklı bir versiyonu olarak tanımlanmaması ve daha önce çözülmemiş bir kelimeyle tanımlanmış olmasına rağmen, yazıtta Yunan tanrıçası Athena'nın Lydçe ismi geçmektedir. Bu isim de Lydia tanrıçası Malis'in adını taşır. Bu tanrısal isim aynı zamanda yazıtın Yunanca kısmında belirsiz bir tanrıya atıfta bulunan "Μαλίς" formu ile de görülmektedir; söz konusu isim Ephesos'lu Hipponax ve Theokritos gibi Yunan şairlerin şiirlerinde ve Lesbos'tan bir şiir fragmanında da bulunur. Malis, İ.Ö. I. Bin Anadolu dilleri ve dinleri açısından bakıldığında, İ.Ö. II. Binyılda Hitit geleneğindeki Luwi

tanrıçası Malija ve ayrıca Klasik Dönem Lykçe yazıtları ile özdeşleştirilebilir. Lydçe-Yunanca bu iki dilli yazıtın bu son transkripsiyonu ve sonuç olarak yeni bir Lydia tanrıçasının keşfi, Lydia dinini anlamamıza önemli bir katkı sunmaktadır. Dahası bu durum, Eski Anadolu tanrıçası Malija geleneğinin Lydia Bölgesi'nde devam ettiğini gösterir ve Yunan kaynaklarında Malis isminin hem arka planını, hem de sonraki durumunu anlamamızı sağlar.

Anahtar Kelimeler: Pergamon, epigrafi, Lydia dini, Lydia panteonu, Antik Yunan dini, Hitit panteonu, dilbilim.

Yanis Pikoulas (†)

Some remarks on the Royal Road (Herodotus, 5.52–54)

Abstract: Based on my former, for many years, research on ancient road network, I discuss the well-known Royal Road described by Herodotus (5.53: ἡ ὁδὸς ἡ βασιλική), which led from Ephesus on the Aegean coast to Sardis, the capital of the kingdom of Lydia, and then, crossing central Asia Minor, ended at Susa, the western capital of Achaemenid Empire. The exact course of the Royal Road as well as the precise date of its construction are still until today disputed. I focus especially on the technical features of this road, as it was definitely a wheel-cart one.

Keywords: Royal road, Herodotus, historical geography, western Asia Minor, Lydian period.

Kral Yolu Hakkında Bazı Gözlemler (Herodotos, 5.52–54)

Özet: Bu eski yol ağına ilişkin uzun yıllardır yaptığım araştırmaya dayanarak bu makalede, Ege kıyısındaki Ephesos'tan Lydia Krallığı'nın başkenti Sardeis'e değin uzanan, Herodotos'un 5.53'de "ἡ ὁδὸς ἡ βασιλική" olarak tanımladığı Kral Yolu'nu tartışıyorum. Söz konusu bu yol Lydia ve sonra da Orta Anadolu'yu geçerek, Akhamenid İmparatorluğu'nun batıdaki başkenti Susa'da sona ermekte idi. Kral Yolu'nun kesin seyri ve inşasının kesin tarihi günümüze kadar hala tartışılmaktadır. Bu makalede, kesinlikle tekerlekli arabaların geçtiği bu yolun özellikle teknik özelliklerine odaklanıyorum.

Anahtar Kelimeler: Kral Yolu, Herodotos, tarihi coğrafya, Batı Anadolu, Lydia Dönemi.

Alexandar Portalsky

Chronology of the Lydian dynasties

Abstract: My paper comments on the three known Lydian dynasties, time of their rule, cultural-historical significance of the first two legendary dynasties and the history of the latest. The first dynasty (of Atyads (Tantalids) – successors of Atys, who led his lineage from Manes) presents the minds of Greek authors of kinship or proximity between peoples of Thracians, Phrygians, Lydians, Etruscans and others. The main authors are Herodotus and Dionysios of Halicarnassos. I accept that their idea expresses the understanding of the authors of the presence of a Palaeobalkan-Westanatolian Commonwealth – this term is descriptive, but it is neutral and most appropriate in this case. Second Dynasty (of Heraclids or Tylonids – descendants of Heracles and Omphale in the Greek tradition) probably contains also historical not only mythological information. If my chronological calculations are correct, Lydian ruler's home can be traced back to the time of the Trojan War. I renew the question how the last Heraclid was called – Myrsilos or Kandaules. The Mermnad dynasty is best shown of all. The chronology of their reign, however, causes disputes. The reason is that the Lydian own chronology is rarely analyzed. I presume that a Lydian royal list exist and Herodotus used it, and I suggest a chronology of the rulers with the minimal controversy at this time.

Keywords: Lydian dynasties, Herodotus, Dionysios of Halicarnassos, Lydian period.

Lydia Hanedanlarının Kronolojisi

Özet: Makalem, bilinen üç Lydia hanedanını, hükümdarlık zamanlarını, ilk iki efsanevi hanedanın kültürel-tarihsel önemini ve son dönem tarihini yorumlamaktadır. İlk hanedanlık olan Atyatlar'ı (Tantalitler) soylarını Manes'ten alan Atys'in halefleri oluşturmuş olup, bu hanedanlık için Yunan yazarları tarafından Trakyahılar, Phrygler, Etrüskler ve diğer halklar ile akrabalık

bağı kurulmuştur. Bu konuda bizleri bilgilendiren başlıca Antik yazarlar Halikarnassoslu Herodotos ve Dionysios'tur. Söz konusu bu yazarların burada eski bir Balkan ve Batı Anadolu "ortak" halk topluluğunu kastettiklerini kabul ediyorum – "ortak" terimi açıklayıcıdır; bu durumda tarafsız ve en uygun terimdir. İkinci hanedanlık Heraklitler veya Tylonitler'dir ki bu topluluğun Antik Yunan geleneğindeki karşılığı Herakles ve Omphale'nin torunları olduğudur. Bu hanedanlığın geleneği muhtemelen sadece mitolojik bilgileri değil, aynı zamanda tarihsel bilgileri de içermektedir. Kronolojik hesaplamaları doğruysa, Lydia hükümdarlarının ilki Troia Savaşı zamanına değin gitmektedir. Son Heraklit'in nasıl adlandırıldığı sorusunu burada yenileyeceğim: Myrsilos veya Kandaules. Mermnand hanedanlığı en iyi bilinen hanedanlıktır. Ancak saltanatlarının kronolojisi tartışmalara neden olur. Nedeni, Lydia kronolojisinin az çalışılmış olmasındandır. Bir Lydia kraliyet listesinin var olduğunu ve Herodotos'un da bu listeyi kullandığını varsayıyorum. Bu makalede en az tartışmalı olan hükümdarların kronolojisini önermekteyim.

Anahtar Kelimeler: Lydia hanedanları, Herodotos, Halikarnaslı Dionysios, Lydia Dönemi.

Giorgio Rizzo

Ephesian amphorae in Rome in the imperial period

Abstract: During the imperial period the ancient region of Lydia was part of the Roman province of Asia. Several amphora types were primarily produced in the region of ancient Ephesus and in the Caystrus and the Maeander valleys, but also in other centers such as Pergamon, Kos, Aphrodisias, and Sardis. Ancient written sources mention Ephesian wine: they refer to wine produced in the valley of the river Caystrus, between the Tmolos and Messogis mountains. The "Ephesian" amphorae of the early and middle imperial period have only one handle: in the archaeological literature they are "one-handled jars", or "micaceous jars" because of their characteristic fabric. In the Late Roman period, the two-handled versions were the most widespread of the series (Late Roman Amphora 3). The "Ephesian" amphorae are commonly found in all the Mediterranean area. They also reached Rome and Ostia, one of its ports, where they were shipped to, perhaps together with other goods – marble? terra sigillata vessels? – from the harbour of Ephesus (and Smyrna?).

Keywords: Rome, transport amphorae, Ephesian amphorae, pottery, Roman period, Late Roman period.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Roma'ya İntikal Etmiş Ephesos Amphoraları

Özet: İmparatorluk Dönemi'nde Antik Lydia bölgesi, Roma'nın Asia eyaletinin bir parçasıydı. İlk olarak Antik Ephesos çevresinde ve Küçük ile Büyük Menderes Vadileri'nde ve aynı zamanda Pergamon, Kos, Aphrodisias ve Sardeis gibi diğer merkezlerde birkaç ticari amphora tipi üretilmiştir. Eski yazılı kaynaklar Ephesos şarabından bahsetmekte ve Tmolos ile Messogis Dağları arasındaki Kaistros Nehri Vadisi'nde üretilen şaraba atıfta bulunmaktadır. Erken ve Orta İmparatorluk Dönemleri'nin "Ephesos" amphoralarının yalnızca bir kulpu vardır. Bu tipoloji arkeoloji literatürde özgün dizaynından dolayı "tek kulplu kavanozlar" veya "mikalı kavanozlar" olarak tanınır. Geç Roma Dönemi'nde bu kabın iki kulplu versiyonları üretimlerinin en yaygın olanıydı (=Geç Roma Amphorası tip 3). "Ephesos" amphoraları tüm Akdeniz coğrafyalarında yaygın olarak bulunmaktadır. Ayrıca Roma Dönemi'nin başlıca limanlarından biri olan Roma ve Ostia'da, belki de diğer ithal mallarla birlikte (mermer ya da terra sigillata?), Ephesos (ve Smyrna?) limanından gönderilmiş olarak bulunurlar.

Anahtar Kelimeler: Roma, ticari amphoralar, Ephesos amphoraları, çanak-çömlek, Roma Dönemi, Geç Roma Dönemi.

James Roy

The poet Pindar and Lydian Pelops

Abstract: Although by the fifth century B.C. the myth of Pelops was very well-known among Greeks, and especially in the Peloponnese, versions of the myth differed on where he came

from, and in archaic and classical Greece he was most often said to be Phrygian. Nonetheless the poet Pindar, in the odes that he wrote for victorious athletes, repeatedly refers to Pelops's importance at the great religious sanctuary of Olympia and describes Pelops as Lydian. This paper will consider what contemporary views of Lydia and the Lydians may have led Pindar to his identification of Lydian Pelops, taking account of the widespread belief in Lydian wealth and also of the rich dedications made at Delphi, the other great religious sanctuary in Greece, by Lydian kings. Reference will also be made to the cult of Pelops at Olympia and to beliefs about Pelops's father Tantalos and his sister Niobe (who was closely attached to Lydia).

Keywords: Pindar, Pelops, Classical mythology, Classical mythological sources, Lydian period, Classical period.

Şair Pindaros ve Lydialı Pelops

Özet: İ.Ö. 5. yy'da olmasına rağmen. Pelops efsanesi Antik Yunanlılar arasında çok iyi biliniyordu ve özellikle Peloponnesos'da, bu mitin farklı versiyonları geldikleri yerlere göre farklılıklar gösteriyordu. Bu mitin Arkaik ve Klasik Dönem Yunanistan'ında daha çok Phrygia kökenli olduğu söyleniyordu. Yine de şair Pindaros, şampiyon olmuş sporcular için yazdığı öykülerinde, Pelops'un Olympia'daki taçınağında önemine defalarca atıfta bulunur ve Pelops'u Lydialı olarak tanımlar. Bu makale, Lydia ve Lydialılar'ın çağdaş görüşlerinin, Pindaros'un Lydia'yı tanımlamasına neden olmuş olabileceği olasılığını ele alacaktır. Pelops, Lydia'nın zenginliğine olan yaygın inanç ve ayrıca Yunanistan'ın diğer büyük tapınağı Delphi'de Lydia kralları tarafından yapılan zengin adakları da dikkate alarak, Olympia'daki Pelops kültürüne ve Pelops'un babası Tantalos ve (Lydia'ya yakından bağlı olan) kız kardeşi Niobe hakkındaki inançlara atıfta bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Pindaros, Pelops, klasik mitoloji, klasik mitolojik kaynaklar, Lydia Dönemi, Klasik Dönem.

Diether Schürr

Lefs: a Greek god in Lydian disguise – *Zeusis*: a Lydian god in Greek disguise, and some Luwian gods too.

Abstract: Gods cross borders easily, taking their names with them, and the Lydians became fond of Greek gods, one of whom was Zeus. The way he was adopted into the Lydian language (and inscriptions, of course), as *Lews* and then *Lefs*, reveals something of Lydian phonology. Scholars writing in late antiquity preserved some knowledge of the Lydian language, and one scrap of this, recorded by Hesychios, is another Lydian name of Zeus: *Zeusis*, probably from *diw-*, the Lydian word for 'god'. John Lydus reports that Zeus was born on Mt. Tmolos near Sardis, at a place called Deusion. This was probably derived from the same Lydian designation for Zeus, but from its Proto-Lydian form instead, before **diw-* was altered to *diw-*. Because Lydian inscriptions are attested from ca. 700 B.C., this must have occurred earlier. The late mention of Deusion thus gives a brief glimpse into early relations between Lydians and Greeks and into the development of the Lydian language. The sense of **diwsis* > **diwšiš* was probably 'deity', designating a rain-bringing god on Mt. Tmolos and otherwise unattested. The settlement of Troketta, located, like Deusion, west of Sardis, could perhaps preserve his name, being that of the Anatolian weathergod, as a loan from the late 'Hittite' or Luwian kingdom of Tabal, along with a group of other theonyms and together with his consort: She reappears as *Hipta* – or, rather, *Ipta* – in Greek inscriptions east of Sardis and in the Orphic hymns, which connect her with Mt. Tmolos. These Late Luwian gods were adopted by the Lydians probably before c. 700 B.C., *i. e.* in a Proto-Lydian form. So the name of the goddess *Kubabas* was probably adapted as **Kubábs*, then adopted by the Greeks as *Kubābā* > Ionian *Κυβηβη*, before **Kubábs* mutated to Lydian *Kuwaw* [and *Kufaw*(s)].

Keywords: Lydian language, Lydian pantheon, Greek pantheon, Luwian pantheon, Tabal.

Lefs: Gizlenmiş Bir Lydialı Yunan Tanrısı – *Zeusis*: Gizlenmiş Bir Yunanlı Lydia Tanrısı ve Aynı Zamanda Bazı Luwi Tanrıları

Özet: Eskiçağda tanrılar isimleri ile beraber sınırları kolayca aştılar ve bu dönemde Lydialılar aralarında Zeus'un da bulunduğu Yunan tanrılarına düşkün oldular. Lydia dilindeki (ve tabii ki

yazıtlarındaki “Lews” ve sonraları “Lefs” olarak benimsenen bir isim formu, Lydia fonolojisine ilişkin bir ayrıntıyı açığa çıkarır. Geç Antik Dönem yazarları Lydia dili hakkında bazı bilgileri günümüze aktarmışlardır ve bunun bir örneği İskenderiyeli Hesychios tarafından kaydedilen, Zeus’un Lydia’daki başka bir adıdır: Zeusis. Bu isim olasılıkla Lydia’da “tanrı” anlamına gelen diw- kökünden kaynaklanmaktadır. Lydialı Ioannes (ya da Ioannes Laurentios Lydos) Zeus’un Tmolos Dağı yakınındaki Sardeis yakınlarında, Deusion denilen yerde doğduğunu aktarmaktadır. Bu isim olasılıkla Zeus isminin Lydia’daki versiyonundan türetilmiştir ya da isim *diw- diw- olarak değiştirilmeden önceki Proto-Lydia formundan alınmıştır. Çünkü Lydia yazıtları yaklaşık İ.Ö. 700’lere aittir; ancak bu durum bu daha önceleri vuku bulmuş olmalıdır. Deusion’ın bu kadar geç dönemlere değin anılması, Lydialılar ve Yunanlılar arasındaki erken dönem ilişkilerine ve Lydia dilinin gelişimine bir bakış sağlamaktadır. *Diwsiş > *diwsiş kavramı olasılıkla bir “tanrı”ydı ve Tmolos Dağına’na yağmur getiren ve daha önce bilinmeyen bir tanrıyı ifade etmekte idi. Deusion gibi Sardeis’in batısında bulunan Troketta isimli yerleşim, birçok tanrı isminde olduğu gibi, Anadolu’lu bir hava tanrısının adını, Geç “Hitit” veya Luwi Krallığı olan Tabal’dan almış olup, bu isim bir yerleşim ismi olarak korunabilirdi: söz konusu bu isim Sardeis’in doğusundaki Antik Yunanca yazıtlarda ve onu Tmolos Dağı ile bağlayan Orpheus ilahilerinde “Hipta” – ya da daha doğrusu “İpta” – olarak yeniden görünür.

Anahtar Kelimeler: Lydia dili, Lydia panteonu, Antik Yunan panteonu, Luwi panteonu, Tabal.

Werner Seibt

The Early Byzantine province of Lydia based on sigillographic evidence

Abstract: Early Byzantine seals attest a number of civil officials of the province of Lydia, only sometimes in connection with other (neighbouring) provinces. We know two *archontes*, Thalassios (with the title of *Stratelates*, early eighth century) and Maurianos (early eighth century), and two *Dioiketai*, Theodoros (later eighth century) and Michael (first third ninth century). There is still more information about *Kommerkiarioi*: Ioulianos από ύπάτων was γενικός κομμερκιάριος Λυδίας in 687/688, Kyriakos από ύπάτων was γενικός λογοθέτης αποθήκης Καπατιανής και Λυδίας in 696/697, Ioannes ύπατος was γενικός κομμερκιάριος αποθήκης Έλλησπόντου και Λυδίας in 721/722, Theophanes πατρίκιος β. πρωτοσπαθάριος was γενικός λογοθέτης και κομμερκιάριος αποθήκης Έλλησπόντου και Λυδίας in 727/728, and Theoktistos ύπατος was also γενικός κομμερκιάριος αποθήκης Έλλησπόντου και Λυδίας in 729/730. Immediately afterwards not single *Kommerkiarioi* but the office of the imperial *Kommerkia* sealed, still using imperial busts. We know such seals of the imperial *Kommerkia* of Lydia for the year 731/732, of Bithynia, (Phrygia) Saloutaris, (Phrygia) Pakatiane, and Lydia for the year 733/734, and again of Lydia (alone) for the year 736/737. In an addendum a further lead seal is mentioned, with a bust in profile to the left and the inscription ΛVΔ/ΙΑC, dating from late antiquity.

Keywords: Early Byzantine provincial administration, Early Byzantine Lydia, Early Byzantine sigillography, *Kommerkiarioi*, Asia Minor.

Sigillografik Kaynaklar Işığında Erken Bizans Dönemi’nde Lydia Eyaleti

Özet: Erken Bizans Dönemi kurşun mühürleri, bizi bazen diğer (komşu) bölgelerle bağlantılı olarak, Lydia Bölgesi’nin bazı sivil memurları konusunda aydınlatmaktadır. Bu mühürlerden iki *archontes* (İ.S. 8. yy.’in başlarında “Stratelates” adıyla Thalassios ve yine 8. yy.’in başlarında Maurianos) ve iki *dioiketai* (8. yy.’in sonlarında Theodoros ve 9. yy.’da Michael) tanımaktayız. *Kommerkiarioi* hakkında ise daha fazla bilgi mevcuttur: Ioulianos από ύπάτων 687/688 yıllarında γενικός κομμερκιάριος Λυδίας idi. Kyriakos από ύπάτων 696/697 yıllarında γενικός λογοθέτης αποθήκης Καπατιανής και Λυδίας idi. Ioannes ύπατος 721/722 yıllarında γενικός κομμερκιάριος αποθήκης Έλλησπόντου και Λυδίας idi. Theophanes πατρίκιος β. πρωτοσπαθάριος 727/728 yıllarında γενικός λογοθέτης και κομμερκιάριος αποθήκης Έλλησπόντου και Λυδίας idi. Theoktistos ύπατος ise 729/730 yıllarında γενικός κομμερκιάριος αποθήκης Έλλησπόντου και Λυδίας idi. Bu dönemin hemen ardından sadece *Kommerkiarioi* değil, imparatorluk *Kommerkia* makamı hala imparatorluk büstleri kullanılarak mühürlenmiştir. Lydia *Kommerkiası*’nın 731/732 yılları, Bithynia’nın (Phrygia) Saloutaris, (Phrygia) Pakatiane ve Lydia’nın 733/734 yılları ve yine Lydia’nın (tek başına) 736/737 yılları için bu tür mühürlerin sahibi olduğunu biliyoruz. Bu

makalenin ek kısmında, sol profilden bir büst ve $\Lambda\Delta$ / IAC ibaresiyle birlikte basılmış bir Geç Antik Çağ mühründen bahsedilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erken Bizans Dönemi taşra yönetimi, Erken Bizans Dönemi Lydia'sı, Erken Bizans Dönem sigilografisi, *kommerkiarioi*, Anadolu.

Ayşen Sina

The Artemis Cult in Lydia and The Lydian Girls' Choir: A Political Evaluation

Abstract: Artemis, who was named after the places she was worshipped, reflects substantial differences in terms of features and the characteristics of her cults in Greece and Anatolia. When huntsmanship was replaced by agriculture in human history, the importance that women earned in economic and social areas brought about the matriarchal structure of society. Thus, it resulted in the embodiment of religious beliefs in the form of Mother Goddess concept which represented woman who possessed qualities such as nature dominance, creativity, nutritiousness and protectiveness. Artemis is another display of universal woman (matriarchal) attributes in the prehistoric Anatolian societies in her capacity as “Mother of the Gods,” “Great Mother,” and “Mother Goddess.” Not restricted to a particular area or time, Artemis was worshipped in Lydia as Koloene, Kordaka, Tmolia and Leukophryene. Artemis who was worshipped in Lydian cities such as Sardis, Magnesia on the Maeander, Koloe and Tmolos, which is the eponym of the mountain, resembles Artemis Ephesia in character. Although Artemis was not “divine mother” of the sovereigns as the representative of her political sovereignty, she helped Ionians and Lydians get together to celebrate the annual Ephesia festivities. The core of myths, which keeps collective memory alive and passes on to future generations lies in hymns. Hymns which are stories about gods are designed to praise, to remind and benefit oneself. Hymns are the communication tool between society and god. On the one hand, their aim is to gain the appreciation of god and be praised by the addressed community, but on the other hand, they intend to give both a social and political message through participation and hymn texts. From this point of view, Lydian girls' choir, who dance and sing hymns at the festivities held in honour of Artemis of Ephesus, attract considerable attention. Thus, in this study the roles of Artemis – a symbol of faith association between Lydians and Ionians-and Lydian girls' choir in the relationship between the aforementioned two areas have been discussed in terms of literary, mythological, epigraphic and archaeological sources, and their reflection on the association of myths, cult and politics has been examined.

Keywords: Artemis, cult of Artemis, cults in Lydia, “girls' choir”, Artemis Ephesia, Classical mythology, politics.

Lydia'da Artemis Kültü ve Lydialı Kızlar Korosu: Siyasi Açıdan Bir Değerlendirme

Özet: Genellikle tapıldığı yerlerin adlarını alan Artemis, Yunanistan ve Anadolu'da nitelikleri ve kültlerinin özellikleri bakımından son derece farklılıklar içermektedir. İnsanlık tarihinde avcılığın yerini tarıma bırakmasıyla kadının ekonomik ve sosyal alanda kazandığı önem, toplulukların matriyarkal yapıda biçimlenmesini beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda dinsel inançların doğaya egemen, yaratıcı, besleyici, koruyucu gibi özelliklere sahip olan kadının şahsında temsil edilen Ana Tanrıça kavramı üzerine şekillenmesine sebep olmuştur. Eskiçağ Anadolu toplumlarında “Tanrılar Anası”, “Büyük Ana”, “Ana Tanrıça” gibi sıfatlarıyla evrenselleşmiş olan kadın karakterinin (matriyarkal) bir başka görüntüsü Artemis'tir. Belirli bir bölge ve zamanla sınırı olmayan Artemis'e Lydia'da Koloene, Kordaka, Tmolia ve Leukophryene sıfatlarıyla tapınılmıştır. Lydia kentleri Sardeis, Magnesia epi Maiandros, Koloe ve dağı ile aynı ismi taşıyan Tmolos'ta tapınım gören Artemis, karakter bakımından Artemis Ephesia'ya benzemektedir. Siyasi egemenliğinin temsilcisi olarak, egemenlerin “tanrısal anası” ya da “eşlikçisi” biçiminde olmasa da, yıllık Artemis Ephesia şenliklerini kutlamak amacıyla İonialılar ve Lydialılar'ın bir araya gelmelerine vesile olmuştur. Toplumsal belleği canlı tutan ve gelecek nesillere aktaran tanrı öyküleri olan mitosların özü ilahilerdir. Tanrılar hakkında öyküler olan ilahiler övmek, hatırlatmak ve kendine yarar sağlamak amacıyla tasarlanmışlardır. İlahiler, toplum ile tanrı arasında bir iletişim aracıdır. Bir yandan tanrının takdirini kazanmak ve hitap

edilen topluluğun övgüsünü toplamak diğer yandan ise katılım ve ilahi metinleri vasıtasıyla toplumsal ve siyasi mesaj vermek amacı taşımaktadırlar. Bu bakımdan birçok edebi kaynaktan geçen Ephesoslu Artemis adına kutlanan şenliklerde dans edip ilahiler söyleyen Lydialı Kızlar korusu son derece dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmada, Lydialılar ile İonialılar arasındaki inanç ortaklığının bir simgesi olan Artemis'in ve Lydialı Kızlar Korosu'nun edebi, mitolojik, epigrafik ve arkeolojik kaynaklara dayanarak, söz konusu iki bölge ilişkilerindeki rolleri ele alınmakta; mitos, kült ve siyaset eksenine yansımaları irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Artemis, Lydialı kızlar korusu, kült, siyaset.

Daniele Tinetti

Trade from Chios and Phocaea (fourth-seventh century A.D.) between written and archaeological sources: a methodological approach

Abstract: The trade network originating from Chios and Phocaea between the fourth and the seventh century A.D. will be used as a case study to analyze the many differences between data provided respectively by written and archaeological sources in the field of history of trade. Evidence provided by the two disciplines appear to be complementary under many points of view. Therefore, in a methodological perspective both sets of data have to be used, in order to obtain a clearer description of trade in a given period of time.

Keywords: Chios, Phocaea, trade, Late antiquity, written sources, archaeology, methodology.

Yazılı ve Arkeolojik Kaynaklar Işığında Sakız Adası ve Phokaia'nın İ.S. 4-7. Yy.'lar Arasındaki Ticareti Üzerine Metodolojik Bir Yaklaşım

Özet: İ.S. 4. ve 7. yy.'lar arasında Sakız Adası ve Phokaia'nın arasındaki ticaret ağı, ticaret tarihi alanında sırasıyla yazılı ve arkeolojik kaynaklar tarafından sağlanan veriler arasındaki birçok farklılığı analiz etmek için bu makalede konu edilecektir. İki disiplin tarafından sağlanan bilgiler, birçok bakış açısından birbirini tamamlayıcı gibi görünmektedir. Bu nedenle, metodolojik bir perspektifte, belirli bir süre içinde ticaretin daha net bir tanımını elde etmek için hem tarihsel, hem de arkeolojik veriler bir arada kullanılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sakız Adası, Phokaia, ticaret, Geç Antik Çağ, yazılı kaynaklar, arkeoloji, metodoloji.

Hüseyin Üreten, Ömer Güngörmüş

Remarks on imperial cult of Lydian Philadelphia based on classical textual sources

Abstract: The most important city among the places that were founded by Pergamon (Bergama) in Western Anatolia during the Hellenistic period was Philadelphieia (Alaşehir [*Φιλαδέλφεια*]), which was named by Attalos II Philadelphos after his name. In modern day occupied by the town of Alaşehir, the site of ancient Lydian Philadelphia was located on the southwest side of the Kogamos valley and 40 km southeast of the merging point of Hermos (Gediz) and Kogamos rivers. The acropolis was founded on a projected mound of the Tmolos (Bozdağlar) range; the settlement was partly situated on the slopes and partly on the flat ground of the valley. The city, being close to the volcanic area of Katakekaumene (Burned Land), was in constant danger because of many earthquakes. Strabo relates that buildings in the city were destroyed many times and the danger was so great that residents generally preferred to live in the country around the city. Despite, Philadelphia flourished to a great extent and in the course of time acquired a broad realm that contained many villages. The city had a public organization that issued her own coins following the foundation by Attalos and prospered under the Roman rule. In this context, the aim of this study is to find an answer to the question of whether or not the city of Philadelphia in Lydia obtained the title of neokoros according to ancient sources. In addition will be revealed which criteria would be determinant to the granting of the right to have an imperial.

Keywords: Hellenistic period, Attalos II Philadelphos, Lydian Philadelphia, neokoros.

Klasik Metinlere Dayanarak Lydia'daki Philadelphia Kentindeki Roma İmparatorluk Kültü Üzerine Değerlendirmeler

Özet: Hellenistik Dönem'deki Batı Anadolu'da Pergamon'un kurduğu kentler arasında en önemlisi, II. Attalos Philadelphos'un kendi adını verdiği Philadelphiea (Φιλαδέλφεια; bugünkü Alaşehir) kenti idi. Alaşehir İlçesi'nin altında kurulu olan Antik Philadelphiea kenti, Kogamos Vadisi'nin güneybatısında, Kogamos Irmağı'nın Hermos ile bitiştirme noktasının yaklaşık 40 km güneydoğusunda yer almaktadır. Kentin Akropolis'i, ırmak seviyesinden yukarıda yükselen Tmolos (Bozdağlar) silsilesinin ileri çıkıntılı bir burnu üzerinde kurulmuştur; Antik yerleşim ise kısmen yamaçlarda, kısmen de aşağıda, düz arazide yer almakta idi. Öte yandan, kent volkanik Katakekaumene ("Yanmış Ülke") bölgesine yakın olduğu için, sayısız deprem yüzünden sürekli olarak yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Strabon'un aktardığına göre, kentin evleri sık sık yıkılmış ve tehlike öylesine büyük olmuştur ki, halkın çoğu çevrede açık arazide yaşamayı tercih etmiştir. Bununla beraber, Philadelphiea hızla gelişen bir kent olmuştur. Zamanla pek çok köyü içine alan geniş bir egemenlik alanı elde etmiştir. Attalos tarafından kuruluşundan hemen sonra, kent kendine özgü sikkeler darp eden bir kamu örgütüne sahip olmuş ve Romalılar'ın yönetimi altında oldukça zenginleşmiştir. Bu bağlamda bu makalenin kaleme alınmasındaki amaç; Antik kaynaklar ışığında, Roma İmparatorluk Dönemi Anadolu'sunun Lydia Bölgesi'ndeki Philadelphiea kentinin herhangi bir neokoros unvanı alıp, almadığı sorusunu cevaplandırmak olacaktır. Bunun yanı sıra, kentin imparatorluk kültürü almaya hak kazanmasında hangi kriterlerin belirleyici olduğu durumu da açıklığa kavuşturulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hellenistik Dönem, II. Attalos Philadelphos, Philadelphiea, neokoros.

Étienne Wolff

Lydia in proverbs, idiomatic expressions, and exemplary Latin stories

Abstract: Lydia occupies an important place in Graeco-Roman mythology and in the history of Asia Minor. It is therefore logical that this importance is reflected in proverbs, idiomatic expressions, and exemplary Latin stories, in which we find Croesus, the Pactolos, the Tmolos, Sardis, etc. I examine these proverbs, idiomatic expressions and exemplary stories, relying in particular on the *Adagia* compiled by Erasmus, which form an irreplaceable directory on the subject. This gives some insights into the picture drawn of Lydia.

Keywords: Lydia, mythology, history, proverbs, Erasmus.

Latin Atasözlerinde, Deyimsel İfadeler ve Hikayelerinde Lydia

Özet: Lydia, Greko-Romen mitolojisinde ve Anadolu tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bu önemin içinde Kroisos, Paktolos, Tmolos ile Sardeis gibi meşhur kavramların rolü vardır ve bundan dolayı Lydia'nın Antik dönem atasözlerinde, deyimsel ifadelerinde ve örnek Latin hikayelerinde yansıtılması mantıklıdır. Bu atasözleri, deyimsel ifadeler ve örnek hikayeler özellikle Erasmus tarafından derlenen ve konu hakkında yeri doldurulamaz bir rehber oluşturan *Adagia*'da mevcuttur. Bu kaynak bize Lydia'nın o dönemdeki imajı hakkında bazı fikirler vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Lydia, mitoloji, tarih, atasözleri, Erasmus.